

60 години Лесозащитни станции в България

През 2020 г. се навършват 60 години от създаването на Лесозащитните станции в България. Те са специализирани териториални звена към Изпълнителната агенция по горите, създадени с цел да осигурят защитата на горските територии от болести, вредители и други повреди и да участват в създаването и отглеждането на здрави, устойчиви и високопродуктивни гори.

Главните задачи на станциите са да оценят здравословното състояние на горите, да прогнозираят разпространение на вредителите, болестите и други повреди в горите и да предпишат профилактични и карантинни мероприятия за провеждане на борбата с тях. Изготвената прогноза се утвърждава от изпълнителния директор на ИАГ.

Задачите на станциите се обезпечават чрез провеждане на наблюдения, обследвания и сигнализация за появата, развитието и разпространението на причинителите на болести, насекоми, плевели и други вредители; чрез извършване на оценка и мониторинг за въздействието на абиотични и биотични фактори върху състоянието на горскодървесната растителност; чрез провеждане на растително-защитни мероприятия и борба с вредителите, включваща биологични, химични, физико-механични и интегрирани методи и средства.

Лесозащитните станции, заедно с регионалните дирекции по горите и Изпълнителната агенция по горите оказват безплатно методическо ръководство и консултации на собствениците на гори, дават предписания и извършват контрол по защитата на горите от болести, вредители и други повреди.

Първите съобщения за вредители в горите на България датират от 1896 г., когато е описана масова поява на корояди в Рило-манастирските гори, каламитет от гъботворка в района на Враца, размножаване на пеперуда-монахия и златозадка в Трънско. През 1906 г. следват сигнали за брашнеста мана по дъба и болести по листата на върбите.

Появилите се проблеми отварят пътищата на научните работници, които работят усилено по диагностициране и описване на наличната литература и сведения за вредителите и болестите в селското и горското стопанство. Следват години на усилена научна дейност в областта на ентомологията и фитопатологията. Написани са първите учебници по лесоохрана (1934 г.) и горска патология (1939 г.), както и ценни справочници за констатираните в България причинители на болести (1930 г.) и библиография и каталог на вредните насекоми за селското и горското стопанство в България (1957) и други.

В страната през 1909 г. се сформират дружества, които допринасят за развитието на горското защитно дело - Българското ентомологично дружество и Българското ботаническо дружество. Следва създаването на Службата за горско опитно дело (1928 г.), понастоящем Институт за гората и създаване на Институт за защита на растенията (1935 г.).

Прилагането на постигнатите научни достижения в практиката поражда необходимост от изграждане на организирана лесозащита в България. В академичното си слово през септември 1948 година, проф. Димитър Стефанов подчертава, че влошаването на здравословното състояние на българските гори изисква създаването на специализирани звена за проучване и анализиране на лесозащитните проблеми и разработване на мероприятия за оздравяването на горите. Първата крачка в това направление е назначаването на референти по лесозащита към централното горско ведомство и неговите окръжни поделения. Неговите усилия се увенчават с успех в началото на шейсетте години на XX век, когато проучвайки опита на другите европейски страни и преди всичко на Полша, проф. Димитър Стефанов, инж. Боньо Петков и инж. Тодор Балов, инж. Васил Вътов, инж. Боян Александров, доц. Иванка Даскалова предлагат на създаването на Лесозащитни станции.

На 1 март 1960 г., по решение на Министерството на горите и горската промишленост, започват работа три лесозащитни станции в България, със седалища гр. София, гр. Варна и гр. Пловдив. Първата създадена станция е в гр. София и има задача да отговаря за западната част на страната. След това са създадени и станциите в гр. Варна, отговаряща за североизточната и източната част на страната и в гр. Пловдив - за южната и югоизточната част на България.

Районът на Лесозащитна станция гр. София обхваща горски територии от 1 808 400 ха. В териториалния обхват на станцията са разположени шест регионални дирекции по горите (Берковица, Благоевград, Велико Търново, Кюстендил, Ловеч, София), шест природни парка, както и поделенията на три държавни горски предприятия – ЮЗДП гр. Благоевград, СЗДП гр. Враца и СЦДП гр. Габрово. Територията е разположена в почти всички климатични райони на България. Надморската височина се движи от 25 м по поречието на река Дунав и вътрешните реки до 2925 м (връх Мусала). В хоризонтално и вертикално направление са обхванати няколко растителни пояса и изключително разнообразни горски месторастения и многобройни типове гори.

Общата площ на горите, за чието фитосанитарно състояние отговаря ЛЗС Пловдив, е 1 180 959 ха., разположени в Горно-тракийската низина и по склоновете на Централна Стара планина, Средна гора, Родопите, Сакар и Североизточна Рила. В нея попадат териториите на РДГ Кърджали, Пазарджик, Пловдив, Смолян и Стара Загора, както и поделенията на ЮИДП - гр. Сливен и ЮЦДП - гр. Смолян. Общата площ на иглолистните гори в района на ЛЗС Пловдив е 522 695 ха, с най-голямо участие на бял бор, смърч, черен бор и обикновена ела. Общата площ на широколистните гори в района на ЛЗС Пловдив е 658 264 ха, с най-голямо участие на дъбовите и буковите гори.

Територията на Лесозащитна станция гр. Варна е с обща площ от 1 109 734 ха, в т.ч. иглолистни гори 103 998 ха и широколистни 1 005 736 ха. В района на станцията са разположени пет регионални дирекции по горите, пет природни парка, както и поделенията на три държавни горски предприятия – Шумен, Габрово и Сливен. Около 95% от територията на Лесозащитна станция-Варна е заета от естествени и изкуствени широколистните гори. Останалата част са изкуствени насаждения от черен и бял бор, смърч, дугласка ела и др. Поважните гори са дъбови формации в долния равнинно-хълмист и хълмисто-предпланински район на дъбовите, крайречни и лонгозни типове гори, създадени по поречията на реките Дунав, Камчия, Тунджа, Ропотамо, чисти и смесени букови насаждения в планинския пояс. В района на ЛЗС-Варна се намират около 6,4 хил. ха *защитни горски пояси*, в които главно участие имат цер, летен дъб, липа, ясен, гледичия и др.

След създаването на лесозащитните станции, лесозащитата в страната ни придобива научно-приложен характер. От създаването им през 1960 г. до 1980 г. в лабораториите на трите станции са усвоени методиките за производството на хищни и паразитни насекоми и за тяхното разселване в природата. Разработени са и системите за интегрирана растителна защита в горите и мероприятия за привличането на полезната ентомофауна в горите. Извършен е първи лабораторен опит за прилагане на бактерията *Bacillus thuringiensis* срещу гъсеници на гъботворка, златозадка и борова процесионка, който опит е последван от провеждане на авиобиологична борба срещу боровата процесионка с бактериален препарат Ентобактерин. С това се поставя началото на прилагането на бактериални препарати в България срещу вредители в горите. В последните години станциите анализират актуални здравословни проблеми в горите и разработват мерки за ограничаване на повредите от различни биотични и абиотични фактори.

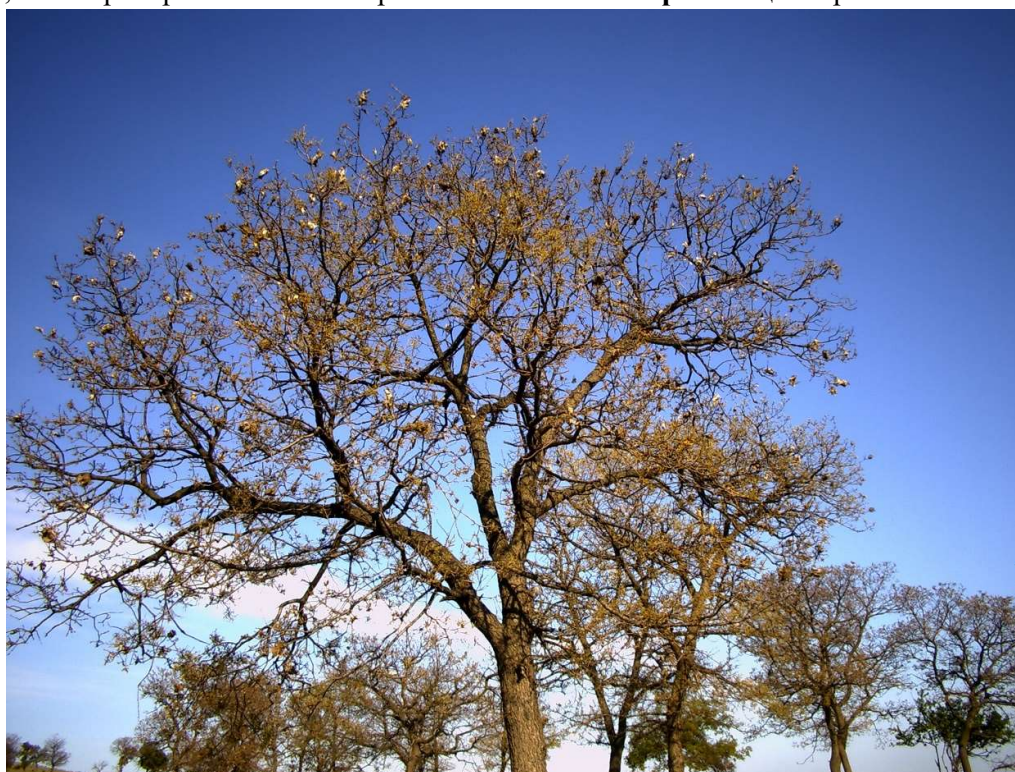

В момента трите лесозащитни станции в България работят в тясна връзка с Лесотехническият университет, Аграрният университет, Пловдивският университет, Българската агенция по безопасност на храните, Института за гората при БАН, Института по биоразнообразие и екосистемни изследвания при БАН и други. От 2003 г., съвместно с БАБХ, в страната се осъществява фитосанитарен мониторинг на карантинни вредители и болести по горски видове, които са важни за цялата Европейска общност.

В ежедневната си работа лесозащитните станции поддържат тясно сътрудничество със специалистите от регионалните дирекции по горите, от държавните предприятия и държавните горски и ловни стопанства. Добрата комуникация и организацията на съвместни дейности в горите са важен фактор за точната и навременна оценка на здравословното състояние на горите, изготвянето на прогнозите за нападения от болести, насекоми вредители и други повреди и определяне необходимостта от лесозащитни мероприятия.

Експертите в станциите проследяват динамиката в изменението на популационната плътност на насекомните вредители и развитието на гъбните заболявания чрез наблюдения в стационарни обекти, като някои от тях се наблюдават повече от 40 години. В момента на територията на ЛЗС-София се наблюдават над **202 броя** стационарни обекти за различни болести и вредители. На територията на ЛЗС-Пловдив се наблюдават **129 броя** стационарни обекти, а на територията на ЛЗС-Варна са заложени **154 броя** стационарни обекти.

В лабораториите на трите станции се извършват анализи за определяне на количествените и качествените показатели на насекомните вредители и очаквания процент на обезлистване, проследява се развитието и здравословно състояние на вредителите, наличие на паразитоиди и ентомопатогенни микроорганизми по тях, както и диагностицирането на фитопатогени. Изготвянето на прогнози за лесозащитни мероприятия е съобразено с биологичните особености и закономерностите в популационната динамика на стопански значимите насекоми и екологичните особености на фитопатогените в горите. Специфичната роля на лесозащитните станции, като свързващо звено в системата на горите, за конкретно приложение на научните изследвания в областта на лесозащитата определят както значимостта им, така и техните отговорности.